

Подолання польсько-українських стереотипів у політичних концепціях паризької «Kultura»

Оцінка Волинської трагедії 1943 р. тісно пов'язана з подоланням міжнаціональних стереотипів, які сформувалися протягом століть спільної історії. Негативні стереотипи формувалися в процесі міжнаціонального протистояння, були причиною наступних польсько-українських конфліктів та становлять загрозу процесові примирення. Великі заслуги у вивченні складних сторінок польсько-українських відносин належить колективі паризької «Kultura». Подолання стереотипів стало важливим фактором міжнаціонального примирення.

Ключові слова: Волинська трагедія, міжнаціональні стереотипи, польсько-український конфлікт, польсько-українське примирення, «Kultura».

Сенич Марія. Преодоление польско-украинских стереотипов в политических концепциях парижской «Kultura». Оценка Волынской трагедии 1943 г. тесно связана с преодолением межнациональных стереотипов, сформировавшихся на протяжении столетий общей истории. Негативные стереотипы возникали в процессе межнационального противостояния, лежали в основе последующих польско-украинских конфликтов и являются угрозой процессу примирения. Большие заслуги в выяснении трудных страниц польско-украинских отношений принадлежат коллективу парижской «Kultura». Преодоление стереотипов стало важным фактором межнационального примирения.

Ключевые слова: Волынская трагедия, межнациональные стереотипы, польско-украинский конфликт, польско-украинское примирение, «Kultura».

Senych Maria. Overcoming of Polish-Ukrainian Stereotypes in Political Concepts of Parisian «Kultura».

The reassessment of Volhynian tragedy is closely connected with overcoming of interethnic stereotypes that had formed in the course of common history. Negative stereotypes that emerged in the process of interethnic confrontations were the cause for subsequent Polish-Ukrainian conflicts and contradictions and posed a threat for successful reconciliation process. The team of Parisian journal «Kultura» has performed great services for clarification of complicated periods in Polish-Ukrainian relationship. Overcoming of stereotypes and national hatred has become an important factor in Polish-Ukrainian reconciliation.

Key words: Volhynian tragedy, interethnic stereotypes, Polish-Ukrainian conflict, Polish-Ukrainian reconciliation, «Kultura».

Подолання міжнаціональних стереотипів – один з ключових елементів процесу польсько-українського примирення. І якщо на рівні політичних еліт – представників еміграції, опозиції, урядів незалежних держав – вдалося досягти остаточного порозуміння, то на суспільному рівні, що саме є визначальним для успіху справи, процес примирення все ще триває. Як наголошує Оля Гнатюк у статті «Прощання з імперією», принципово важливим є те, щоб суспільства обох народів навчилися мислити в державних категоріях [1], оскільки і серед їхніх еліт перемогло усвідомлення спільності геополітичних інтересів. Зміна способу мислення вимагає подолання міжнаціональної ворожості і стереотипів, формування натомість взаємної прихильності й толерантності. Така перспектива польсько-українських відносин означала б реалізацію концепції «позитивного миру» відомого політолога Й. Галтунга. Завдання надзвичайно складне з огляду на те, що стереотипи існують в ірраціонально-емоційній сфері народів [2, 24], однак це не лише питання часу і зміни генерацій, а питання активної політики, живих контактів, формування позитивного образу сусіда. А головне – це питання доброї волі та дипломатії сердець.

Як зазначає Б. Бердиховська, головними історичними проблемами, навколо яких виникали нові суперечки, а часом і кризи у взаємовідносинах другої половини ХХ ст., були: польсько-українська конфронтація 1918–1919 років, спадщина війни, особливо тягар польсько-українського конфлікту, в якому для польської сторони символом стала антипольська операція УПА на Волині, Поділлі і Східній Галичині, а для української – операція «Вісла» – переселення жителів із південно-східної в північно-західну частину Речіпосполитої [3].

Колектив паризького часопису «Kultura» на чолі з редактором Єжи Гедройцем, що присвятив себе справі польсько-українського примирення, із самого початку усвідомлював, що національна ворожість і кровопролитні конфлікти, досягнувши апогею під час Другої світової війни, призвели до втрати незалежності Польщі й України, а минуле тяжіє над сьогоденням польсько-українських відносин.

У своїх заявах і статтях колектив часопису неодноразово закликав до примирення між обома народами. Першим на шпальтах журналу з'явився у 1952 р. маніфест Ю. Лободовського «Проти привидів минулого». На думку автора, антипольські й антиукраїнські стереотипи, увіковічені в літературі і поезії, якими керувалися, інтерпретуючи історію, та й у повсякденному житті, стали причиною кровопролитних конфліктів. Почуття образи і зачеплені національні амбіції сформували в українців психологічний «комплекс кривди», а в поляків – «великопанського подиву» перед тим, хто зазнав самих майже «добродійств», а насмілюється висловлювати претензії. Ненависть, що наростала роками й сочилася крапля за краплею від давніх часів, вибухнула під час війни. Існуючі упередження витворили атмосферу недовіри, особливо з боку українців, які надзвичайно підозріло ставилися до спроб польської сторони нав'язати з ними співпрацю. «Полякам час зрозуміти, – пише Ю. Лободовський, – що українці є окремою нацією, з таким самим правом на незалежність, яке має кожна інша нація, [...] і що, зрештою, поганим є той патріот, що відмовляє сусідові в таких самих патріотичних почуттях, навіть якщо з цим сусідом сто раз сварився. І передовсім треба скінчити з «великопанством» – зверхністю і почуттям культурної вищості по відношенню до українців. Натомість українцям було б корисно хоча б частково переглянути свої погляди на давню Річпосполиту [4, 39–49].

Автори часто наголошували на прикладах співпраці між обома народами, зокрема угоди Ю. Пілсудського й С. Петлюри, на тому, що в історії польсько-українських відносин були люди доброї волі, з їх заслугами у справі міжнародного порозуміння. Цих польських діячів, які протистояли асиміляційній політиці польських урядів, І. Кедрин називає «білими круками» і до їх числа зараховує Ж. Б. де Куртене, Л. Васілевського, С. Папроцького, П. Дуніна-Борковського, О. Гурку, Т. Голувка, В. Бончковського, А. Бохенського, Є. Гедройця та ін. [5, 72–79].

У польсько-українській декларації в «Kulturze» 1988 р., проголошеній з нагоди тисячоліття хрещення Русі, автори, з-поміж яких – С. Біліна, А. Гейштор, Є. Клочовський, В. Мокрий, О. Пріцак, А. Вінценз, протистояли трактуванню польсько-українських стосунків тільки через призму розплат і відомщень, стверджуючи, що, хоч в минулому нас ділили пролиті сльози і кров, були теж в історії сторінки приязні і любові [6, 222–223].

Раніше, у 1981 р., в «Kulturze» з'явилося есе Я. Ю. Ліпського «Дві батьківщини – два патріотизми», в якому автор закликав до подолання ксенофобії, звертаючись до співвітчизників з такими словами: «є два аргументи – моральний і політичний – згідно з якими наші традиційні фобії і манія величчя по відношенню до сусідів є самогубством. Аргумент моральний – загроза втрати духовних зв'язків із культурою та історичною традицією Заходу, аргумент політичний – необхідність спільної боротьби з советизмом» [7, 29].

Серед матеріалів, які стосувалися переоцінки спільного минулого, були статті Б. Осадчука, В. Бончковського, Ю. Мерошевського, Б. Гейденкорна, З. Гаупта, В. Витвицького, С. Козака та ін. Колектив часопису усвідомлював, що потрибна відкрита і об'єктивна дискусія на тему історії для протистояння її фальсифікації, і для визнання вини з боку обох народів.

В. Бончковський, визначаючи підгрунття і характер польсько-українських антагонізмів, вирішальним уважав цивілізаційний чинник. Польську перевагу на теренах Русі-України мислитель пояснював динамічністю західної цивілізації, до якої належала Польща, і занепадом східнохристиянської. Україна, на його думку, одночасно підпадала під російські (євразійські) і польські (західні) впливи. У тому сенсі полонізація України, з одного боку, сприяла її вестернізації, культурно-політичному розвитку, а з другого – загрожувала традиційним формам духовності українського народу. Релігійно-цивілізаційна експансія об'єднувала слов'янський світ супроти Речіпосполитої, в якій, внаслідок тиску на Схід, розпочалися процеси деградації, що виявлялися у слабкості правителів. Одночасний перебіг кризи державності України і Польщі, почуття загрози існуванню й власній ідентичності змушували обидва народи до боротьби за національно-культурні цінності, в якій вони не розпізнали справжню небезпеку зі сторони Росії [8, 72–74].

На думку Б. Осадчука, причину міжнародної ворожнечі слід шукати у відмінному перебігу історичного розвитку народів та комуністичній пропаганді. Могутність Польщі П'ястів зростала, тоді як Русь-Україна, з огляду на занепад і географічне положення, ставала цілком вразливою і безсилою, щоб протистояти васалізації з боку Росії [9, 108–109].

Розважаючи над меморандумом Л. Крачки «Короткий нарис трагічних подій польсько-української історії», В. Витвицький знаходить ще одну причину формування негативного стереотипу поляка в

очах українця. Мова йшла про те, що локалізація польсько-українських збройних конфліктів на теренах України зумовила сприйняття поляків як окупантів і загарбників [10, 89].

І. Кедрин уважав, що негативний стереотип поляка посилювала позиція польських націоналістів-ендеків, які відмовляли українцям у праві на самовизначення. Історик критикує поляків за недотримання численних домовленостей – Варшавської угоди, надання автономії Галичини, відновлення університету у Львові – та політичну безграмотність, що виявилась у ліквідації українського шкільництва та брутальній пацифікації волинських сіл 1930 р. «Навіть найзапекліший ворог Польщі, – пише автор, – не зміг би придумати нічого кращого [...] для розпалювання української ненависті [11, 73].» На думку І. Кедрина, очевидним є те, що польські політики не бачили потенційної можливості створення спільного антиросійського фронту, бракувало їм свідомості того, що Польща завдяки Україні може відіграти роль помосту між сходом і заходом Європи [5, 72].

З поглядами І. Кедрина співзвучні слова А. Вінченца про те, що відповіддю на несправедливість і невиконання поляками зобов'язань перед українцями стала «спіраль насильства» Другої світової війни [12, 140].

У 1955 р. «Kultura» провела анкетування з нагоди 35-ліття київської виправи. Більшість респондентів виразили неприхильність до федеративних планів Ю. Пілсудського і союзу з Україною, а загалом результати опитування засвідчили про холодне ставлення до українців [13, 10].

Негативний стереотип українця підживлював спір про участь українських частин у ліквідації Варшавського повстання. На шпальтах «Kultury» з'явився ряд статей, які спростовували такі обвинувачення. Зокрема Б. Левицький доводив, що це безсумнівна провокація і що українці не брали участі в придушенні повстання. Німці вчинили цей злочин в основному руками російських колабораціоністів – так званих «власовців» і вояків РОНА під проводом Камінського [14, 75–78, 86–87]. Л. Ортинський стверджував, що польська і союзницька документація перебігу війни на території Польщі у 1944–1945 рр. остаточно виключає можливість використання німцями української дивізії для ліквідації Варшавського повстання [15, 109–116].

Публіцисти «Kultury» доводили також неправдивість обвинувачення українців у вбивстві 38-ми польських професорів у Львові 3 липня 1941 р. Б. Левицький, не заперечуючи можливість колабораціонізму місцевих українських націоналістів з німцями під час формування списку вбитих 3 липня представників інтелігенції, що для українців могло мати значення деполонізації Львова, спростовував недобру славу про причетність українського батальйону «Нахтігаль» до вбивства львівських професорів. Учений стверджував, що всі фронтові частини німецької армії мали виконувати завдання суто військового характеру. Справи безпеки на окупованих територіях належали до компетенції спеціальних частин «Sicherheitsdienst». Оскільки «Нахтігаль» був військовою одиницею, йому не можна було займатися справами безпеки [16, 174, 182]. Б. Осадчук також взяв слово у полеміці навколо українського батальйону. Він стверджував, що звинувачення українців з «Нахтігаль» у вбивстві професорів є намаганням перекласти на них відповідальність за звірства, вчинені НКВД у львівських в'язницях напередодні захоплення Львова німцями [17, 138]. Наступ німців у червні 1941 р. на західні терени Радянського Союзу зумовив повний хаос, працівники безпеки отримали з Москви наказ евакуювати за всяку ціну політичних в'язнів на схід. Оскільки це розпорядження неможливо було виконати в часі, розпочато акцію жорстоких розстрілів [16, 173].

Є. Гедройць переконував поляків і українців у доцільності виходу з глухого кута взаємної ненависті і обвинувачень. Він запропонував видати «білу книгу» про операцію «Вісла», щоб розповісти правду про цей трагічний епізод в історії двох народів. На його думку, треба також подумати про відшкодування для лемків і допомогти розв'язати їхні проблеми [18]. У 1997 р. колектив «Kultury» ініціював підписання декларації «Пам'яті жертв Акції “Вісла”», в якій польська еліта висловлювала своє співчуття її жертвам і їхнім родинам, закликаючи водночас до справедливої оцінки тих подій минулого. «В історії польсько-українських взаємин сторінки болючі і трагічні чергуються з пам'яттю про добре співіснування та співпрацю обох народів. Україна і Польща, відроджені в незалежному демократичному існуванні, відіграють важливу роль у творенні європейського простору. І дуже важливо, щоб привиди минулого не послаблювали можливості виконання тієї ролі, не перешкождали польсько-українській співдружності, інтересам та намірам», – зазначалося в декларації [19, 4–5].

Однією з важливих проблем подолання польсько-українських стереотипів, що склалися історично, є відмова від легенди польських кресів як втраченого раю. Як стверджує, Л. Шаруга, культивування міфу «кресів» (колишніх східних окраїн Речіпосполитої, а нині українських земель) після 1989 р. стало

якщо не загальнопоширеним, то актуальним явищем польського суспільного життя. Воно має свої небезпечні сторони, оскільки може збуджувати мстиві почуття, але одночасно позитивні, так як звертає увагу Польщі на схід. Редактор «Kultury» Є. Гедройць пропонував відмовитися від понять «креси», та «кресовий» як визначень, що можуть ображати почуття українців, асоціюватися з імперською історією Польщі, – і замінити їх термінами «progranicze» і «prograniczny» (відповідно «прикордоння» і «прикордонний») [1].

Є. Гедройць вважав, що для подолання ворожості між поляками й українцями замало робити наголос на політичних справах, так як і замало тільки дискусій на еміграції. Важливішим йому видався вплив на поляків та українців на «місцях» Найефективнішим методом, на його думку, було б дбати передусім про справи моральні й культурні, збереження архітектурних пам'яток, релігійних споруд. Культура, якщо мова йде про взаєморозуміння поляків і українців, – найбільш відповідне поле для діалогу. Цьому переконанню послужило видання редактором антології української літератури 20-х-30-х років під назвою «Розстріляне відродження», постійна увага до всіх проявів культурної самосвідомості українців на сторінках постійної «Української хроніки» в «Kulturze».

Розуміння культури сусіда, його відмінностей сприяло б подоланню міжнаціональної ворожості. Ю. Мєрошевський у статті «Про євреїв, космополяків і східняків» писав, що «польська прозахідність впливає не так з любові до Заходу, як із ненависті до Сходу». Ця ненависть значною мірою є причиною відмови розуміти, вона ґрунтується на поєднанні зневажливої пихи і демонстративної незацікавленості Сходом, яскравий приклад чому цілковита відсутність у польських шкільних програмах українських, білоруських і литовських авторів [1].

Ю. Шевельов теж стверджував про взаємну байдужість поляків і українців один до одного [20, 43]. Навіть після здобуття незалежності обома народами, коли з'явилися шанси вирішувати проблему примирення на організаційному рівні, для Польщі схід залишався нецікавим і незрозумілим. Поява нових держав на її східних кордонах викликала не тільки подив, але й скептицизм, а вслід за цим тенденції ізоляціонізму. Б. Осадчук вважає, що це є результатом духовного зубожіння, яке почалося після Першої світової війни, коли польсько-українську проблему в національній політиці та публіцистиці – з малими винятками – зведено до питання «Східної Малопольщі», а знання української як мови найважливішого сусіда на сході і теперішньої найчисельнішої меншини в Польщі обмежено до вузького кола науковців. З українського боку знайомість Польщі виглядає ще гірше [21, 103–105]. Відсутнє систематичне інформування про сьогодення сусіда, що пов'язано з браком коштів на утримання кореспондентів за кордоном, відчувається брак експертів з польської проблематики [22, 108]. На його думку, у Польщі та Україні повинні існувати спеціалізовані установи, наприклад, Центри культури, спільні програми вивчення мов, проведення концертів, вистав, авторських вечорів. Прикладом політики подолання стереотипів може служити для наших народів французько-німецьке та німецько-польське примирення [22, 104–105].

У нотатках редактора в «Kulturze» і численних інтерв'ю Є. Гедройць критикував повільні, на його думку, темпи зближення між Варшавою і Києвом, прорахунки польської східної політики і надавав поради в розв'язанні конкретних проблем [23, 1; 24, 3; 25, 8; 26, 6; 27, 17]. Є. Гедройць висував різноманітні проекти співпраці між політичними і суспільними організаціями, науковцями, студентами, зокрема надання стипендій для української молоді [28, 56]. З ініціативи редактора в Польщі з'явився документальний фільм про С. Петлюру, метою якого була популяризація ідеї польсько-української співпраці [29, 17–18].

Український діяч В. Витвицький теж уважав, що для подолання ворожечі потрібно оживити культурно-суспільні контакти і зробити ставку на молоде покоління поляків та українців [30, 61].

З проблемою подолання стереотипів нерозривно пов'язана політика стосовно національних меншин. Польська меншина в Україні та українська в Польщі служать посередниками у справі досягнення двостороннього порозуміння. Тому байдужість до долі національних меншин викликати нові розчарування. Як зазначав Б. Осадчук, офіційна Варшава і Київ, які формують громадську думку, повинні пам'ятати, що права та майбутнє української меншини в Польщі та польської в Україні – це два рукави однієї і тієї ж ріки. У цьому контексті він закликав забезпечити рівноправність католицької, православної і греко-католицької церков [31, 65].

«Kultura» відводила духовенству особливу роль у справі примирення. «Саме духовенство, запевняв Ю. Глемп на сторінках «Kultury», – повинно знати, що не можна разити рани, які загоюються». «Маємо

досить вини одні стосовно одних. А де наші вини, там треба говорити: прости нам провини наші, як і ми прощаємо [32, 104–105]», – писав примас. Психологічно-релігійні антагонізми, переслідування православ'я тяжіли над нашою історією [33, 124], а суперечки між церквами стосовно повернення втраченої власності ускладнювали досягнення польсько-українського порозуміння. Спустошені цвинтарі, зруйновані церкви надзвичайно хвилювали редактора і співробітників «Kultury» [31, 64]. Є. Гедройць намагався залучати авторитетних осіб до виступів із закликами збереження релігійно-культурної спадщини. Зокрема, він мав намір звернутися до кардинала Йосипа Сліпого, щоб той написав звернення до українців, щоб врятувати від руйнування цвинтар Орлят у Львові [34, 337–339]. У редактора була також ідея канонізації Папою митрополита Андрея Шептицького, що, на його думку, мало б великий відгос в Україні. Особистість А. Шептицького відіграла істотну роль в житті України, насамперед в часи війни, коли він виступав на захист і євреїв, і поляків, що безперечно було великою заслугою митрополита перед нашими народами [35].

Потрібно звернути увагу на такий факт: коли переговори навколо впорядкування поляками цвинтаря Орлят у Львові зайшли в глухий кут, римо-католицькі і греко-католицькі єпископи звернулися до віруючих із закликом до взаємного прощення і примирення [3].

Після здобуття незалежності найбільше напруження і протистояння викликала проблема цвинтаря Орлят і релігійний конфлікт в Перемишлі. Однак, як зазначає Б. Бердыховська, наполегливе прагнення до порозуміння і готовність шукати компроміси невдовзі принесли плоди. На її думку, слід продовжувати діалог між польськими й українськими істориками для ревізії шкільних підручників, потрібно також завершити процес створення місць пам'яті жертвам польсько-українських конфліктів. Велику роль у взаємних контактах можуть відіграти неурядові організації і молоде покоління. Тому слід організувати обмін молоддю, стипендії для українських студентів, а також знайомити суспільства з досягненнями у сфері культури, не тільки високої, а й популярної [3].

З оптимізмом можна стверджувати про поступове згасання негативних стереотипів та навіть появу захоплення Польщею [36, 4]. А одним із наслідків «помаранчевої революції» стала велика симпатія поляків до українців [3]. Таким чином, протягом 1980-х–1990-х спостерігаються значні зрушення у свідомості обох суспільств. Саме «Kulturze» та її редакторів Є. Гедройцю належить основна заслуга в цих змінах. «Kultura» створила незалежний форум для обговорення проблем спільної історії і закликів до примирення. Завдяки її зусиллям поляки та українці зрозуміли, що справедлива оцінка минулого і подолання негативних стереотипів є передумовою розбудови партнерства.

Список використаних джерел та літератури

1. Шаруга Л. «Культура» и украинский вопрос [Электронный ресурс] / Л. Шаруга // Новая Польша. – 2006. – № 2. – Режим доступа : <http://www.novpol.ru/index.php?id=572>
2. Kozak S. Dniepr i Wisłę zwiāzać pieśni stula / S. Kozak // Kultura. – 1991. – № 10 (529). – S. 15–24.
3. Бердыховская Б. Польша и Украина: вызовы современности [Электронный ресурс] / Б. Бердыховская // Новая Польша. – 2005. – № 10. – Режим доступа : <http://www.novpol.ru/index.php?id=496>
4. Łobodowski J. Przeciw upiorom przeszłości / J. Łobodowski // Kultura. – 1952. – № 2 (52)–3 (53). – S. 14–61.
5. Kedryn I. Białe kruki / I. Kedryn // Kultura. – 1977. – № 10 (361). – S. 71–80.
6. Oświadczenie // Kultura. – 1988. – № 7 (610)–8 (611). – S. 222–223.
7. Lipski J. J. Dwie ojczyzny – dwa patriotyzmy / J. J. Lipski. // Kultura. – 1981. – № 10 (409). – S. 3–29.
8. Bączkowski W. Sprawa ukraińska / W. Bączkowski // Kultura. – 1952. – 7 (57)–8 (58). – S. 64–84.
9. Kerski B. Wiek polsko-ukraiński. Rozmowy z Bohdanem Osadcukiem / B. Kerski, A. S. Kowalczyk. – Lublin, 2001. – 179 s.
10. Wytwyćkyj W. Czas ucieka / W. Wytwyćkyj // Kultura. – 1985. – № 6 (453). – S. 87–90.
11. Łobodowski J. Dzieje osiemdziesięciolecia / J. Łobodowski // Kultura. – 1977. – № 5 (356). – S. 68–84.
12. Zrozumieć Ukraińców. Z prof. A. Vincenzem rozmawia A. Szulczyński // Kultura. – 1991. – № 7 (526)–8 (527). – S. 139–155.
13. Hostowiec P. Wyprawa kijowska / Paweł Hostowiec // Kultura. – 1955. – № 12 (98). – S. 3–10.
14. Lewyćkyj B. Ukraińcy a likwidacja powstania Warszawskiego / B. Lewyćkyj // Kultura. – 1952. – № 6 (56). – S. 74–86.
15. Ortynskyj L. Prawda o Ukraińskiej dywizji / L. Ortynskyj // Kultura. – 1952. – № 11 (61). – S. 109–116.
16. Lewickiy B. Sprawa dr. Oberlaendra / B. Lewickiy // Kultura. – 1960. – № 1–2. – S. 171–186.
17. ВЕО. Oberlaender z perspektywy Berlina // Kultura. – 1960. – № 3. – S. 135–139.
18. Jestem pesymistą. Z Jerzym Giedroyciem rozmawia A. Garlicki // Polityka. – 1991. – № 42. – 19 października.
19. Пам'яті жертв Акції «Вісла» // І. – 1997. – № 10. – С. 4–5.

20. Strumiński B. Rozmowa z prof. Jurijem Szewelowem (Dawne obciążenia i nowe perspektywy) / B. Strumiński // *Kultura*. – 1986. – № 5 (464). – S. 43–51.
21. Osadczyk B. Ukraina sam na sam / B. Osadczyk // *Kultura*. – 1993. – № 12 (555). – S. 102–109.
22. Osadczyk B. Polska i Ukraina: jak wyjść z impasu? / B. Osadczyk // *Kultura*. – 1994. – № 12 (567). – S. 104–109.
23. O pomstę do nieba. Z Jerzym Giedroyciem rozmawia J. Kłosiński // *Tygodnik Solidarność*. – 1992. – № 47 (218). – 20 listopada. – S. 1.
24. Niepokoję Jerzego Giedroycia. Przeciw lustracjom i «polowaniom na czarownice» // *Gazeta Krakowska*. – Kraków. – 1993. – № 146. – 28 czerwca. – S. 3.
25. Nie zmarnować wschodniej Koniunktury. Z Jerzym Giedroyciem rozmawia L. Deja // *Polityka*. – 1993. – № 50 (1910). – 11 grudnia. – S. 8.
26. Zmienić krwiobieg. Z Jerzym Giedroyciem rozmawia M. Wademann // *Czas Kultury*. – 1991. – № 3–4. – S. 6.
27. Nie wyprowadzam się z Polski. Z Jerzym Giedroyciem rozmawia A. Garlicki // *Polityka*. – 1994. – № 48 (1960). – 26 listopada. – S. 17.
28. «Marzenia więcej niż skromne». Rozmowy z Jerzym Giedroycem 11–15 sierpnia 2000 r. // *Ostatnie lato w Maisons-Laffitte. Jerzy Giedroyc. Zofia Hertz. Henryk Giedroyc / Rozmawiała i opracowała H. M. Giza*. – Wrocław : Kolegium Europy Wschodniej, 2007. – 211 s.
29. Szaruga L. Przestrzeń spotkania. Eseje o Kulturze paryskiej / L. Szaruga. – Lublin, 2001. – 141 s.
30. Kronika ukraińska // *Kultura*. – 1974. – № 12 (327). – S. 61.
31. Osadczyk B. Cóż dalej, Panowie Polacy / B. Osadczyk // *Kultura*. – 1990. – № 9 (516). – S. 63–67.
32. Darski J. Kronika ukraińska / J. Darski // *Kultura*. – 1987. – № 12 (483). – S. 104–105.
33. Tokarski J. Co nas dzieli / J. Tokarski // *Kultura*. – 1952. – № 5 (55). – S. 117–125.
34. Єжи Гедройць та українська еміграція: листування 1950–1982 років : пер. з пол. та англ. / упорядкув., передне слово і комент. Б. Бердиховської. – К. : Критика, 2008. – 748 с.
35. Давайте делать ставку на «Культуру». С Єжи Гедройцем вели беседу Лешек Шаруга и Иоанна Шведовская [Электронный ресурс] // *Новая Польша*. – 2001. – № 3. – Режим доступа : <http://www.nowpol.ru/index.php?id=327>
36. Jastrzębowski J. Rozmowy o braciach / J. Jastrzębowski // *Zeszyty Historyczne*. – 1989. – № 88. – S. 3–33.

Галина Стародубець

Основні якісні характеристики партійної номенклатури Волинської області 1944–1945 рр.

У статті проаналізовано партійну номенклатуру Волинської області 1944–1945 рр. за такими критеріями, як: освіта, досвід роботи, національність, загальноморальні якості. Визначено основні джерела поповнення номенклатурних посад та способи і форми підвищення їхньої професійної кваліфікації.

Ключові слова: Волинська область, радянська влада, Західна Україна, партноменклатура.

Стародубець Галина. Основные качественные характеристики партийной номенклатуры Волинской области 1944–1945 гг. В статье анализируется партийная номенклатура Волинской области 1944–1945 гг. за такими параметрами, как: образование, опыт работы, национальность, моральные качества. Определены основные источники пополнения номенклатурных посад и способы и формы повышения их профессиональной квалификации.

Ключевые слова: Волинская область, советская власть, Западная Украина, партноменклатура.

Starodubets Galina. The Main Features of Party Nomenclature in the Volyn Region in 1944–1945 Years. In the article party nomenclature of Volyn region in 1944–1945 on such criteria as education, work experience, nationality, general morality is analyzed. Main sources of the replenishment of nomenclature positions, the ways and forms of increasing of their professional qualification are determined.

Key terms: Volyn region, the Soviet power, Western Ukraine, party nomenclature.

На початку 1944 р., паралельно зі звільненням області від німецьких окупантів, відбувався процес відновлення (а подекуди й встановлення) тут радянської влади, який супроводжувався значними труднощами. Викликане це було, насамперед, особливістю військово-політичної ситуації, детермінованої розгортанням на території Волині в 1942–1943 рр. українського національно-визвольного руху. Через